…ՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԴՐԱՄ
ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՍՑԷ
M. BENIARD
Poste Restante
Londres. [Angleterre].

Ամեն բան ժողովրդի միջոցով, ժողովրդի կամքով և ժողովրդի համար

Խւրաքանչիւրի և ընդհանուրի հաւասարապէս բարեկեցիկ կեանք — դա է ճշմարիտ ազատութիւն:

ԱՊՏԱԿ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՄԵՆ ՏԵՂԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՐԵԿԱՆ · · · · · 5 ֆրանկ
ԿԷՍ ՏԱՐԻԱՆ · · · 3 "
ՄԻ ՀԱՄԱՐԸ · · · ½ "

Ժողովուրդ, դու ինքդ միայն կարող ես ձեռք բերել քո ազատութիւնը:

Արեան ճահիճներ — ահա ազատութեան ճանապարհը:

Ժողովուրդ, մի աղերսիր, այլ պահանջիր և ձեռք բեր:

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԱԿԱՆ–ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ | ԼՕՆԴՕՆ | Nr 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ Nr 7 | 1894 | ՄԻԱՄՍԵԱՅ

ՊԱՅԹՈՒՄԷՆ ԹՆԴԹՈՆՕՐՆԵՐԸ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿԸ ՎՐԱՆ, — ԲԱՅՑ ՆԱ, ՀԸՊԱՐՏԸ, ԿԱՆԳՆԱԾ Է ՎԵՀ, ԱՆԸՆԿՃԵԼԻ...

ԿԵՑՑԵՆ ԱՄԵՆՔԸ:

Ձեռքերը լի արիւնով, բերանը լի փրփուրով՝ մեծն փադիշահը, քերելով իր կլօրիկ փորը, ցնծութեամբ հիանում է իր համիտիէների, իր զօրքերի, իր զէնքերի ու թնդանօթների Սասունում կատարած հրաշագործութիւնների վերայ: Կեցցէ՛ փադիշահը. իրան միայն այդ վայրենի փառքն էր պակաս, այդ էլ ունի այժմ: Կեցցէ՛ն համիտիէներ, որ իրանց տարակուսելի սխրագործութիւններով սուլթան Համիդի արդէն պանծալի անունն են անմահացնում:

Իւր կիներ, և երեխաներ, և ծերեր, և երիտասարդներ հարիւրներով, հազարներով, անօգնական, սովատանջ, մերկ, գլորվում են վեհափառ սուլթանի քաջ զօրքերի ու քիւրդերի հարուածների տակ, կուլ են գնում Կրուպպի սքանչելի թնդանօթների անյատակ կոկորդը: Կեցցէ՛ն դիակներ... Կեցցէ՛ մահը, որ իրանով պէտք է ծնունդ տայ գեղեցիկ, ոսկեգանգուր, կարմրայտ, հրաշալի, հրաբորբոք, բոցեղէն մանկան: Այդ մանուկն անուանվում է Ազատութիւն.— Կեցցէ՛ Ազատութիւն:

Հա՛կատն ու կուրծքը ներկված արիւնով, իր նման քաջերի հազարաւոր դիակների գլխին ծնկաչոք, Սասունցին, մինչդեռ իր խորունկ վէրքը դեռ ծխվում է, կարկառում է իր արիւնոտ ձեռքերը և ուղղում արիւնալի աչքերը դէպի.... հայ հասարակութիւնը: Այս մէկը, կարծես առասպելական դևի քնից հազիւ զարթնած, դէպի տարիներով արած աղերսանքը խուլ մնացած, յանկարծ վեր թռչելով, աչքերն է տրորում, աջ ու ձախ ընկնում և պօռում, կանչում — կեցցէ՛ Սասունցի.... Այո՛ կեցցէ. կեցցէ նաև հայ հասարակութիւն, որ ճիշտ ժամանակին հասաւ՝ հաւաքելու համար սպանված քաջերի ու անմեղների դիակները, հոգոց կարդալու նրանց գլխին և արեան հեղեղների ճանապարհը հարթելու, որպէսզի „ծառայութիւն մատուցած լինի“ ... կեցցէ՛ ծառայութիւն ...

Կեցցէ ծառայութիւն, որ տարիների անվերջ պաղատանքից յետոյ այլ ևս շատ ուշ և մէկ ուրիշ աշխատութեան համար երևան եկաւ, թողած լինելով Սասունցիին մենակ կատաղած գազանների ճանկերում:

Գազանները շատ խիստ սեղմեցին Սասունցիին: Խեղդվելով, շնչասպառ՝ Սասունցին յանկարծ ճչաց, պօռաց, կատաղեց, դուրս պրծաւ և ընկնելով առաջին պատահած երկաթի, բահի, կացնի, հնացած սրի ու չախմախլուի վրայ, այծեամի պէս ցատկեց, մագլցեց իր սիրած ապառաժուտ բերդը և այն տեղից՝ վերից, բարձրից՝ խուլ հայերի և աշխարհի ականջին իր ամբողջ կրծքով գոչեց, որոտաց — Կեցցէ՛ Ապստամբութիւն ....

ԻՄ ՊԱՐԿԻՑ

Ամէն տեսակ ազատութիւններ թոյլատրելի չեն. ինչպէս, օրինակ, զրպարտելու, բանբասելու, ծեծելու, չարախօսելու, ստելու, խաբելու և նոյնօրինակ ազատութիւնները:

***

Թիւրքական տէրութիւնն այն հազւագիւտ երևոյթներից է աշխարհում, որոնց ապագայում կը դնեն ի ցոյց պատմական թանգարաններում:

***

Ի նկատի չառնելով այն, որ կիսակործան Թիւրք՝ տէրութիւնն իր գոյութիւնը պահպանում է միայն եւրոպական տէրութիւնների շահերի հակադրութիւնների շնորհիւ, եւրոպական մի քանի պատմաբաններ զարմացած բացականչում են, թէ „ի՞նչ անախրօնիզմ է կիսավայրենի Թիւրք բռնակալութեան գոյութիւնը եւրոպական քաղաքակրթված ազգերի ծոցում:“ Մեզ թւում է, որ այդ պատմաբանները իրանց սխալը նկատած կը լինէին, եթէ իրանց զարմանքը փոխադրէին մէկ ուրիշ կէտի վրայ. այն է, թէ ի՛նչպէս Եւրոպան համբերող կերպով տաքացնում է իր գրկում Թիւրք տէրութեանը և պաղարիւն կերպով դիտում նրա երկրում կատարված ու կատաղող գազանային արհաւիրքները:

***

Բռնակալութիւնը (դեսպոտիզմը) այն սկզբունքն է, որով բռնակալն արդարացնում է իր բոլոր գազանութիւնները՝ գործադրված մարդկանց վրայ:

***

Իր ժամանակի առաջադէմ գաղափարների ու նպատակների համար կատարած յեղափոխութիւնը մէկ ազգի համար քաւարան է:

***

Միջավայրը մարդու համար ներկայանում է իբրև մի սարդոստայն, որ առհասարակ սահմանում է նրա հոգեկան ու աֆֆեկտական (կարեկան) ընթացքն ու կերպարանքը:

***

Թիւրք կառավարութիւնը մեզ ասում է՝ հանդարտ եղէք. այո՛ — եթէ մեզ թողնէին ապրել, այո՛ — եթէ մեզ թողնէին զարգանալ, այո — եթէ մեզ թողնէին հանդարտ:

***

Որքան կուզէք քարոզեցէք, թէ „սիրեցէք միմեանց, եղէք իբրև եղբայրներ“, այդ բոլորն անպտուղ կը լինեն եւ խորթ ու վատ կը հընչեն, մինչեւ որ չը վերացվեն ներկայ հասարակական յարաբերութիւնները, մարդը մարդուն շահագործելը, որոնք են ստեղծողներն ամեն տեսակ թշնամութիւնների, անիրաւութիւնների ու թշուառութիւնների մարդկանց մէջ:

ԱՐԵՒԱԾԱԳԻՆ

ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՆՈՒԷՐ ՑԻԿԻՆ Մ. Ն... ԻՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

I

ՕՐՒԱՅ ԽՆԴԻՐԸ

Ամառնային եղանակը բոլորովին անտանելի է Ա... քաղաքում: Դէմ առ դէմ կանգնած ապառաժները, արեւի սաստիկ ջերմութիւնից տաքանալով, դառնում են մի կատարեալ փուռ, որի մէջ տեղային բնակիչներն անշուշտ կը տապակվէին, եթէ բնութիւնը մէկ ուրիշ բարիք մատակարարած չը լինէր դրա առաջքն առնելու համար: Եէշիլ-Ըրմագը, անցնելով քաղաքի ճիշդ կենտրոնից, իր սառը ջրով մի քիչ մեղմացնում է խեղդող խաշող օդի ազդեցութիւնը: Գետի արեւելեան ափի երկարութեամբ շինված են բազմաթիւ թիւրքական ղահվէաններ, փառաւոր կազինօներ, որոնց մէջ թափվում են թիւրք, հայ բնակիչները, նստոտում պարզ սեղանների առաջ, ծխում, ղահվէ խմում եւ ձիւնախառն սառը ջրով մարում իրանց մարմնի այրող կրակը: Նրանց մէջ կարող էք գտնել ամեն կարգի եւ աստիճանի մարդիկ. կառավարութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, բէկեր, աղաներ, որոնք ոտք ոտքի վրայ նետած, իրանց գեղեցիկ սաթի խոշոր հատիկներով տէր ողորմեան են „քաշում“, եւ արհամարհական ակնարկներ գցում կոշտ ու կոպիտ ձեռքերով արհեստաւորների, ալիւրի փոշիից ըսպիտակացած ջաղացպանների եւ տեղային Թիւրք բօշաների վրայ, կազինօների մէկից լսվում է աշուղների սազի զնկզնկոցը, որոնք մեծ եռանդով մրցում են միմեանց հետ: Կազինօի ճակատի պատից կախված է խոշոր շրջանակի մէջ առնված մի թղթի կտոր, որի վրայ թիւրքերէն տառերով եւ էրջէդ հիսաբիով գրված է երեւելի մուամման (հանելուկը), որը շինել է վարպետ աշուղը, եւ միւսներ աշխատում են լուծել նրան: Շրջանակը պատված է մոմով, որի վրայ թրքական ամեն տեսակ ըստակներ կարելի է տեսնել. մէջիդի քառորդ, կէս մէջիդ, մի մէջիդ եւ մինչեւ անգամ օսմ. լիրա, որ, ի հարկէ, կպցրել է բէկ էֆէնտիներից մէկը, միաժամանակ հպարտ ակնարկներ գըցելով նստող ժողովրդի վրայ, իմանալու՝ թէ արդեօք ի՞նչ ազդեցութիւն գործեց իր առատաձեռնութիւնը: Աշուղներն իրանց կարգին ամենամեծ գովեստներ են շռայլում նրան: Իւրաքանչիւր ներս մտնողն իր պարտքն է համարում իր կարողութեան չափ, ամենաքիչ քառորդ մէջիդից սկսած՝ մոմի վրայ փակցնել մի գումար, ապա երթալով ծալապատիկ նստում է ղահվէտան ներսը՝ պատերի տակ՝ պարզ ու կոշտ տախտակներից շինված կեղտոտ բազմոցի վրայ եւ սկսում է ծխել իր ծխախոտը կամ նարգիլէն, խմել սաթէ (պարզ, առանց շաքարի) ղառն ղահվէն եւ լուռ ականջ դնել աշուղներին, որոնք մոմի վրայ փակցված ամեն մի գումարի չափի համեմատ տանելոր գովեստ են կարդում նրա տվողին եւ ապա շարունակում իրանց մրցումը: Շրջանակի վրան երբեմն այնչափ ստակ է հաւաքվում, որ կազմում է բաւական խոշոր գումար, տասնից մինչեւ յիսուն եւ երբեմն հարիւր լիրա, նայելով աշուղի անուան: Այդ ստակը կամ առնում են մուամման բացող աշուղները եւ կամ, եթէ չը կարողացան, առնում է մուամման շինողը, միաժամանակ համեստութեամբ միւսներին էլ զատելով գոհացուցիչ բաժիններ: Այսպէս քաղաքի ամեն բնակիչներն էլ իրանց համար գըտնում են զբօսանք, խօսում են, ղուարճախօսութիւններով ու առակներով պարապվում, շատերը կատակախօսութիւններ են անում ղահուէտան կամ կազինօի սպասաւորի հետ եւ այսպէս անցկացնելով իրանց ժամանակը մինչեւ կէս գիշեր, տուն են վերադառնում, խմում մի քանի բաժակ ընտիր գինի, „տաքը կը կտրէ“ ասելով եւ ընաթաթախ մտնելով անկողինները, քնում են՝ առանց իմանալու մլուկների կծոցները, որոնք ահագին բանակներով թափվում են իրանց անզգայացած ոսկերի վրայ:

Թիւրք կառավարութիւնը հայկական խնդիրը եւ շարժումները երեւան գալուց ի վեր այնպիսի կարգադրութիւն յայտարարեց, որով հայերը երեկոյեան ըստ թիւրքաց ժամի 12-ից յետոյ այլ եւս իրանց տներից չը պիտի դուրս գան, թիւրք ժողովրդին միայն յատկացնելով երեկոյեան զբօսատեղիները: Հայերին մինչեւ անգամ արգելված է դրացիական յարաբերութիւնը... թէև շատերը մի կերպ խոյս տալով բռնութեան այդ ստեղծած անտանելի հրամանից, գաղտագողի աջողում են մի տեղ ժողովվել եւ իրանց դարդերը լալ..

Այդ ընտանեկան համեստ գումարումներից մէկը տեղի էր ունենում հայոց թաղի մէկ աննշան փողոցում կառուցված մի փոքրիկ տան մէջ: Գիշերային շրջող պահակները (զօլ) ամիսը մէկ անգամ հազիւ էին անց ու դարձ անում այդ մոռացված փողոցով: Բաւական մեծ, ընկուզեայ քառակուսի մի սեղանի շուրջը ժողովվել էին տասնի չափ երիտասարդներ եւ տաք-

ԻՆՉ ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԱՆՈՆՔ.

Երբ փէշլիներն ցածր Դրան փիփուրն իրենց բաց բերնին,
Բարկութենէն դողալով, գայլի պէս սրած ակռանին,
Մութ որջին մէջ խռնած են:
Ձոր բազկին դէմ մոլեգնած, անոնք մեր դէմ կատղած են
Եւ ժահրն իրենց գէշ սրտին մեր վրայ առատ կը թափեն
Եւ մեր ինչքը կը լափեն:

Երբ մեր ինչքը կը լափեն, և այսպէս մեզ կը խօսեն.—
„Կեավո՛ւր ստրուկ, անպիտան, ի՞նչ ես ելեր քո տեղէն՝
Ցիմար գլուխդ տաքցուցած:
Քեզ չի՞ բաւեր այն պատիւ, որ սուլթանին սուրբ ոտաց
Կոխած փոշին կը լիզես, անոր թուքը կը կլլես,
Անոր փսխունք կը ժողվես:

„Ի՞նչ է, քեզի քի՞չ եկաւ հաւատարիմ ու խոնարհ
Ճամ մը պատիւ վայելես, մեր սուլթանի մեծափառ
Քոլեան ըլլաս յաւիտեան:
Կեավո՛ւր, քո ինչք ու կինիկ, որ կառնեն մեր հրամանով
Միւսիւլմանի ղաւակներ,— պէտք է անոնց տաս սիրով,
Ըսես — „Ըլլայ ձեզ ղուրբան“:

„Ի՞նչպէս ապրի վեհ սուլթան պաշտած փառքով ու շուքով,
Ի՞նչպէս ապրին պաշտօնեայք՝ զբաղուած բարձր գործերով,
Ի՞նչպէս ապրին մեծատունք,
Ի՞նչպէս ապրին զօրքերը, համիտիէներ, մեծանունք,
Թէ դու, րայեա, չաշխատիս, մէջքդ, վիզդ չը ծռես
Եւ մեզի միշտ չերակրես:

„Քո քրտինք, որ կը թափես — մեր ապրուստը կը շինես.
Ծընած րայեա — գերի ես մեր ձեռաց տակ մշտապէս:
Ա՛յդ է վիճակդ որոշուած,
Այդ է կեանքի քո բաժին, այդ է պարտքըդ սահմանուած.
Իրաւունքներ դու չունիս, դու պարտք մ'ունիս սրբազան —
Միշտ կերակրել վեհ սուլթան:

„Իսկ թէ կուզես այդ պատուէն և այդ խաղաղ լաւ կեանքէն
Զրկուիլ ընդ միշտ և խօսիլ իրաւունքէն, օրէնքէն,
Ազատութեան ցընորքէն —
Դո՛ւ շուն, խընզի՛ր, սուլթանի արքայական բարկութիւնն
Շանթեր գլխուդ կը տեղայ, որ զարմանայ մարդկութիւնն
Արհաւիրքէն, անէծքէն:

„Հաւատարիմ քիւրդերը, արիւնծարաւ ու գազան,
Ընթիւ, անչափ զօրքերը, պաշիպօզուքք զանազան,
Թիւրքեր, չէրքէզք ու չէչէնք
Վեհ հրամանով, առնելով թնդանօթներ, սուր ու զէնք,
Կեավուրներիդ գիւղերը պիտ թալանեն, աւերեն
Եւ ամենքիդ կոտորեն:

„Դաշտեր, լեռներ ու ձորեր, անմատչելի իսկ վայրեր,
Ամեն տեղ ձեր արիւնը պիտ հոսի իբր հեղեղներ.
Կը հրդեհուին ինչք ու շէն,
Մայրը մանկան չի ճանչնայ, կառնեն կինիկը այրէն,
Ձեր գիակներ բիւրերով կը լինեն կեր գազանաց —
Ահա՛ գործը մեր ձեռաց:

„Ահա՛ գործը մեր ձեռաց, թէ դուք չըլլաք մեզ ըստրուկ
Եւ ձեր ստակ, գիւղ, աշխատանք, կինիկ, աղջիկ ու մանուկ
Մեր կամքի տակը չըլլան . . .
Այդ է փառքը սուլթանի, ույժը, կամքը, հըրաման . . .
Թշուառական, աւա՛ղ, դու սուլթանը կուրանա՞ս —
Դըժոխքն ալ հո՛ս կը գտնաս . . .“

20 Նոյեմբեր 94. ԽԵՆԴԸ.

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԼՕՆԴՕՆՈՒՄ.

Սուլթանի վայրենի կառավարութեան կատաղի հալածանքները, նրա ստոր գործակալների միջոցով մի քանի անգամ կատարած գողութիւնները "Հնչակի„ տպարանում և Հնչակեան կուսակցութեան կենտրոնի ու Հնչակեան մամուլի խմբագրութեան անդամների կեանքի դէմ արած սպանութեան փորձերը, նրա բազմաթիւ լրտեսների խմբերը, վերջապէս նրա անընդհատ դիմումները հելլէն կառավարութեան՝ մեզ Յունաստանից արտաքսելու պահանջով — այդ բոլորը Հնչակեան մամուլի գործի, մեր հանդէսների կանոնաւոր ու ազատ հրատարակման առջեւ ստեղծեցին մեծամեծ խոչնդոտներ: Այդ խոչնդոտների դէմ մենք մաքառեցինք գրեթէ ամբողջ երեք տարի, այսինքն սկսած այն օրից, երբ "Հնչակի„ տպարանը փոխադրուեցաւ Աթէնք: Իրե-

---

տաք վիճաբանում էին: Բազմոցի վրայ ծալապատիկ նստոտել էին մի պառաւ կին եւ մի ծեր տղամարդ. Նրանք ուշադրութեամբ ականջ էին դնում երիտասարդների խօսքերին: Ծերը երբեմն-երբեմն կիտում էր սպիտակացած յօնքերը. Նրա ճակատի վրայ երեւան էր գալիս խորը կնճիռների մի շարք, իսկ երբեմն էլ թեթեւ կերպով շարժում էր իր գլուխը եւ խորը հառաչում:

— Ի՞նչ կը կարծէք, Համբար վարպետ, ասում էր մի տաք գլուխ երիտասարդ՝ զայրացած շեշտերով.— կը կարծէ՞ք թէ հայը բախտ (հանգիստ) օրեր պիտ տեսնէ ասկից վերջ: Օ-հօ՜ . . . ադ ամենը խ ա յ ա լ (երեւակայական) փիլաւ են մեզի համար, աղով մենք մեզի խաբելէն զատ՝ ուրիշ բան չենք աներ. Երազներով ապրելու վախտը շատոնց է անցեր. Հայը նորէն եէնիչէրիներու ատենուան կեավուրն է . . .

— Մենք էլ գիտենք ադ բանը, լաքին (բայց) ի՞նչ կուգայ ձեռքերնուս, ախբար. մեր աղաներն իրենց շահուն, իրենց րահաթութեան եւ իրենց քէյֆին ետեւէն են: Շատերուն բանը գործը միւզէվիրութիւն է, շատերն էլ օգուտ չը տալէ զատ՝ ազգին տունը քանդելու հերիք են: Քանի, քանի աղաներ գիտեմ, որ ասկէց տասը տարի առաջ աս ու. ան մարդուն կտրտած ոտաց ամանները կարկտելով, շուկային մէջ էսկիճութիւն (հնակարկատ) անելով, կիւճ պէլա կիւճ (հազիւ հազ) օրական ապրուստնին կը հանէին: Լաքին աս օրվան օրս կաթօլիկներուն պապին պէս քիչ է մնացեր, որ իրենց ոտքերու մեծ մատները երկնցնեն մեզ, որ պագնենք: Էհ, ինչ երկարեմ. ահա Պապին լաւ գիտէ, թէ ինչպէս հարստացեր են ադանկները, ասաց նա եւ դառնալով ցոյց տուեց ծերունին ապա շարունակեց.— մրր ժամուն վէքիլ (երեսփոխան) եղեր է, մրր ժամկոչ, մրր թաղական, մրն էլ մահլէի մուխթար (թաղապետ): Հապա մեր սեւ գլուխնե՛րը, եկող առաջնորդնե՛րը, պատարագ ասեր՝ առեր են, խունկ է ասեր՝ առեր են, աջ համբոյր է, խաչ համբոյր է, մասունք է, ս. Յակոբին բլունգն է, ս. Թորոսին ակռան է, չը գիտեմ որ սուրբին ծունկի ոսկորն է, պոչն է, հաւատը անիծեմն ո՛ր մէկը համբես, ախբար, ծայր ծօթ չունի . . . Իշտէ (ահաւասիկ) այսպէս սիւլիւկներու նման ազգին արիւնն են ծծեր եւ ուռեցեր, ժամուն սնտուկն են պարպեր փորերնին լեցուցեր . . . Էհ՜, օր մը հարամ փարան անոնց փորը կը ծակէ, ըմմա մեր էլ օճախը կը մարի:

— Ատոնց ամենքն էլ մէկ տախտակի վրայ լղզնելիք շուներ են . . . Մեղա՛յ Աստուծոյ, մեղա՛յ Աստուծոյ, ասաց Միրզանը գլուխը աջ ու ձախ շարժելով: Էլ ամենէն խելօք կարծածնիս ահա՛ մօստուրան (նմոյշ) տեսանք, անուննն էլ ինչպէս գտեր տէ ճակատին են փակցուցեր:

— Ո՛չ ֆլէն յետոյ դեւրիշ մ'ալ պէտք էր մեզ, ակնարկելով Աշըգեան պատրիարքին՝ ասաց Մօսիկին Գրիգորը, որ մինչեւ այդ ժամանակ լուռ նստած ականջ էր դնում իր ընկերներին:

— Ի՞նչ անէր. հերիֆը նեղը մնաց, ասաց Համբար վարպետը.— „դենիզէ դիւշէն ըլանա սարըլըր“ (ծովը ընկնողը օձին կը փաթթուի): Խեղճը տեսաւ որ քսակին մէջ բան մը չէ մնացեր, պարտատէրերն էլ պօղազին են չօքեր, անձէն, անձիւն գնաց տէրտէր եղաւ. Հիմակ էլ փիլոնին ծերովը ճանճ քշելու պէս պարտատէրերը կը վռնտէ կա . . .

— Ադ ամենը մէկդի, ինչ որ է մինչեւ հիմա մենք մեր եղովը կը տապկվէինք կա, հապա ինչ ասենք սա ճէմքեան ըսված շանը. աներես անամօթ անպիտանին, — ասաց Խալիֆա-Ստեփանը.— կարծես մերը մեզի հերիք չէր, հիմակ սկսեցին դուրսի շները մեր վրայ քըշքըշմիշ անել:

— Իմ ձեզի այստեղ կանչելուս սէպէպն էլ հէմէն ադ էր, պոռաց Միրզանը: Դուք տահա (դեռ) ինչե՛ր պիտի տեսնեք, ինչե՛ր պիտ լսեք, ա՛յ հաւատդ, օրէնքդ, ասաց նա եւ յանկարծ վեր թռաւ:

— Ամեն օրան խենթն է, հէչ ֆարգը (երբեք տարբերութիւն) չունի, ասաց ծերունի Մարտիրոսը, յետոյ դառնալով Միրզանին, խնդրեց.— տղայ, եավրում (ձագուկս), ադ բնաւորութիւնդ օր մը չէ օր մը գլխուդ բէլա մը կը բերէ: Ցեա ասոնք էլ բուկ ընկերներդ են. նայիր հէլէ մէկըն էլ քեզի պէս կը կանչվտէ կա: Մի ըներ, եավրում, խօսքիս մտիկ ըրէ. ի՞նչ կայ, խէրն օրհնած, դուն էլ նստիր ասոնց հետ եւ կամաց-կամաց ղուրցէ: Յետոյ դառնալով պառաւին, աւելացրեց.— Քա՛, հոգիդ սիրես, ջուր մը տուր, աս տղան խելօքնալիք չունի, ինչ պիտ անենք, չը գիտեմ:

Պառաւը տեղիցը շուտ ժվեց ջուր բերելու, քթի տակից մնթմնթալով.— Աստուած, դու խելք տաս, չարը բարին դարձունես. գլուխն ելլելիք մը կայ աս տղուն. հէչ ասանկ էլ արունը տաք տղայ կըլլայ. տահա երեկ չարսուին մէջ ցին չէր թողեր հաներ էր: Աստուած դու խելք տաս, ինչ ասեմ . . . կրկնեց նա:

— Ցէլէ Սարգիսին Պետօն աղէկ ճամբու պիտ դնէր ադ ճէմքեան ըսուած իմանըզին եա՛, ղուհալ թէրէսը շուտ հասկցաւ: Աստուած հիմա խըեանէթներուն թարաֆին է:

(կը շարունակուի) Վ. Իթ.

Ճառախօսը՝ ոգեւորված.—„Միյո՛, Սասունցին ապատասխան է. Մեր սուրբ պարտականութիւնն է աւնոր խաչակրեալ, խմելով աւնոր կենացը...” [Ժափահարութիւններ...]

իր այդ դրութիւնն, ի հարկէ, երկար տեւել չէր կարող, և մենք, ապահովացնելու համար Հնչակեան կուսակցութեան մամուլի ազատ հրատարակումը, հարկադրվեցանք „Հնչակի” տպարանը հաստատել մէկ աւելի ազատ ու ապահով վայրում։ Այդ վայրը՝ Լոնդոնն է։ Այսուհետեւ „Հնչակը” հրատարակելով երկու շաբաթը մէկ անգամ, որպէս նաև ամեն ջանք գործ դնելով լուացնելու „Ապտակի” և „Գաղափարի” պակաս համարները, մենք կը շտապենք գոհացնել մեր ընթերցողներին և անպակաս դարձնել մեր երեք հանդէսների հրատարակման երկամսեայ ակամայ դադարը, որ՝ նրաժեշտ էր տպարանի փոխադրութեան համար Աթէնքից Լոնդոն։ Թող վստահ լինեն մեր բազմաթիւ կուսակիցներն ու բարեկամները, որ մեզ մի թիւրքական հսլածանք, որքան նա խիստ լինի, երբէք չէ կարող մեզ արգելք լինել բարեխղճաբար, անձնուիրութեամբ ու եռանդով միշտ կատարելու մեզ յանձնած և մեր ստանձնած ծանր ու պատասխանատու, բայց և քաղցր ու սուրբ պարտականութիւնները, մեր բոլոր պարտականութիւնները։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ։

ԻՆՉՈՎ ԵՆ ԶԲԱՂՎԱԾ ՄԵՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ.

Ինչ որ դնում՝ ենք այստեղ՝ ներքեւ, բնաբոշ արդիւնքն է մեր ամերիկահայ հակառակորդների ընթերցման, խելացիութեան ու հանճարի, որ ուզում՝ ենք անմահացնել մեր.... „Ապտակով”....

—

„ԱՐՁԱԳԵԼ, ՀԵՌԱՄԲ ՀԱԿԱՀՆՉԱԿԵՐՆ
ՎԻՐԱԽՆԴԻՐ ԼԻԳԻՈՆԻՆ

„Հաճարիմք ի Հնչակեանութենէ եւ յամենայն խաբէութենէ նորա, ի Քրիստոսանախատ խորհրդոց նորա, ի հայակործան գաղափարաց նորա, յանբարոյական ընթացից նորա, ի դրամակուլ դարձուածոց նորա, յաստուածընկրոստ խրատուց նորա, ի հայհոյիչ ընութենէ նորա, յօտարամոլ քարոզութեանց նորա, ի չէաս-գերման հաւատոց նորա, ի հակակրօն վարդապետութեանց նորա, կարմիր-Մարքսական պաշտամանց նորա, յոսովայնապաշտ բանից նորա, ի մշտաշան աւազակութեանց նորա, ի յափշտակիչ էութենէ նորա, եւ ամենայն կեղծ եւ ազգադաւ գործակցութենէ նորա հրաժարելով հրաժարիմք։

„Եւ ապա դառնամք յԱրեւելս եւ ասեմք.— Հաւատամք զմի Աստուած Հայկայ եւ Վարդանայ։ Հաւատամք յԱրեւետարանն եւ ի Քրիստոս՝ յոր հաստատեալ կայ զԱզգն եւ զեկեղեցին Հայաստանեայց սրբագործեալ երկնանման զոհաբերութեամբ Աւարայրի։ Հաւատամք ի գոյութիւնն Հայութեան եւ զՀաբս մեր սուրբ տէր եւ պաշտպան նմին զՀայկ, զԱրամ, զՏիգրան, զՎահագն, զԱստաշէս, զԱրդաւազ, զՏրդատ, զԳրիգոր, զՎարդան, զՆերսէս, զՍահակ, զՄովսէս, զեղիշէ զՄեսրոպ, զՎարժապետեան զՍուքիասեան, և զպաշտելին մեր Խրիմեան։ Եւ վասն այս հաւատոց տամք զսրբին մեր եւ զԱզկեանս, զի ապրեսցի սոյնանման Հայութիւնն անարատ։“

—

Շատ ցաւալի է, որ այդ տեսակ „երեւելի գաղափարական հակառակորդները” ունենք... Աստուած նրանց օրն անպակաս արասցէ. Ամ. Ն...

ՆՄՈՅՇ
ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀՈԳԵՒՈՐ
ՀՈՎԻՆ
ՏԷՐՈՒՆԵԱՆԻ ՔԱՐՈԶԷՆ

„Սիրելի՛ ժողովուրդ,

Երբ Իսրայէլացիները Եգիպտոս գերութեան մէջ կը գտնուէին եւ սոխ ու սխտոր կուտէին, ան ատենը Աստուած կը պաշտէին. իսկ երբ Մովսէս ազատեց զանոնք եւ Աստուած մանանայ ու լորաձագեր կը ղրկէր անոնց համար, մոռցան զԱստուած եւ սկսան կուռքեր պաշտել... Ուրեմն, սիրելի՛ ժողովուրդ, կը տեսնենք թէ ազատութիւնը ինչ գէշ բանե կը բերէ...“

ԼՕՆԴՕՆ։ „ՀՆՉԱԿ”-Ի ՏՊԱՐԱՆ։

„Ա Պ Տ Ա Կ“
ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

„ԱՊՏԱԿԸ հրատարակելով, մենք ուզում ենք հայ յեղափոխական գործող մարմնին տալ մի նոր զէնք — երգիծաբանի ապտակը։ Այդ ապտակը՝ թաթախված հայ քաջերի արիւնով՝ պէտք է հարուածէ այն ամենքին, թէ արտաքին և թէ ներքին թշնամիներին, որոնք թշնամի կամ հակառակորդ յայտնվելով յեղափոխութեան, թշնամի և հակառակ են յայտնվում նաեւ հայ ժողովրդային բաղմութեան, աշխատաւորի, գեղջուկի եւ բանւորի շահերին։

„ԱՊՏԱԿԸ պէտք է զեկավարվէ այն վսեմ գաղափարներով, որոնք ժամանակիս ամենաառաջադէմ գաղափարներն են հանդիսանում հանրամարդկային առաջադիմութեան մէջ, գաղափարներ, որոնք արդէն փայլուն կերպով յայտարարված են հայ յեղափոխական ասպարէզում եւ հայ յեղափոխականի գործերով որ արիւնով արձանագրված են Հնչակեան դրօշակի վրայ։

„ԱՊՏԱԿԻ լեզուն կը լինի միշտ անկեղծ, համարձակ, շիտակ, համոզված ու խիստ։ Իր հարուածի տակ նա կը դնէ ամեն հասարակական հիմնարկութիւն եւ հասարակական անձեր, որ հայ յեղափոխական առողջ գաղափարին և ժողովրդի շահերին վնասակար են։

„ԱՊՏԱԿԻ բոլոր համարներում միշտ կը զետեղվին նկարներ քաղաքական պարունակութեամբ։